

Linoljefärg för utvändig målning

Detta recept har under många år lämnats ut till intresserade besökare på Slöjd & Byggnadsvård. Det bygger på äldre recept ur böcker från vårt bibliotek och intervjuer med äldre målarmästare och har sedan provats och modifierats av byggnadsingenjör Chico Hovedskov på Slöjd & Byggnadsvård sedan 1990.

Receptet kan härledas till vanligt förekommande recept från andra hälften av 1800-talet. Vi denna tid lämnade målarmästarna 20 års garanti på arbetet.

Kvaliteten på linoljan är viktig för slutresultatet. Ju ljusare oljan är desto högre kvalitet. En olja som påminner om majsolja i färgen är av god kvalitet, mörk i färgen som olivolja är inte lämplig. Det optimala är att använda en rå, kallpressad linolja som sedan har kokats.

För att oljan skall vara riktigt bra bör den ha varit uppvärmd till över 200°C. Var dock försiktig - vid 260°C självantänder linoljan och kan explodera. Förr i tiden kokade man upp oljan till 180°C för vid denna temperatur avgår det bundna vattnet. Av 100 liter fick vi efter 8 timmars koktid 85 liter. Denna olja har, vad Slöjd & Byggnadsvård kunnat intervjua sig till, varit grunden för all färgframställning under slutet av 1800-talet.

Ibland har man kokat oljan med 5 volymprocent blyglitt. Det resulterar i

en smidigare och mer snabbtorkande färg. Det påstås att med den oljan kunde man till och med måla i regnväder. Huruvida detta är sant eller inte har vi dock inte kunnat vidimera. Slöjd & Byggnadsvård har inte fått tag på blyglitter men har kokat med blymönja istället och fått liknande resultat. Då har dock oljan blivit brunsvart när den har kommit upp i drygt 230°C.

Färg riven på denna olja har visat sig ypperlig och mycket förlåtande.

Vi har kokat linoljan på en elektrisk platta utomhus långt från brännbara material, i plåtkastrull med plåtlock fastsatt på en lång träpinne. På grund av brandrisken vid antänd olja rekommenderar vi inte att man kokar oljan själv utan att man köper oljan färdigkokt.

SÅ HÄR KOKADE VI OLJAN

Vi använde en elplatta placerad utomhus och kopplad till jordfelsbrytare.

Ett 5 liters rostfritt kärl fylldes till hälften med rå kallpressad linolja.

Oljan värmdes på högsta läge under uppsikt tills den börjar sjuda svagt. Då lade vi i några popcorn. Dessa poppar vid en temperatur av 180°C. Man kan också doppa i en brödskiva som då skall bli rostad, nästintill bränd. Ett tredje sätt är att doppa i en hönsfjäder som genast

krullar sig om oljan kommit upp i 230°C. När popcornen var poppade iaktogs största försiktighet och uppvärmningen fortsatte ytterligare en stund. Att hålla temperaturen är viktigt för vi ville ju inte att oljan skulle självantända.

TILLVERKA FÄRGEN

Receptet bygger på tre olika proportioner för grund-, mellan- och slutstrykning. Detta klassiska recept med hög zinkhalt har en hämmande verkan på fungicidangrepp (svamp, mögel).

Grundfärg

- 50 viktprocent kokt linolja
- 50 viktprocent zinkvitt (helst med en kvalitet med rött sigill)

Detta rives väl med omrörare. Riktvärdet för densiteten är 1,1 kg/liter. Som alla traditionella hantverksmetoder måste oljemängden dock justeras beroende på om träet suger mycket eller är mindre sugande.

Mellanstrykningsfärg

- 50 viktprocent zinkvitt
- 50 viktprocent titandioxid

Detta rives med olja tills man får riktvärdet för densiteten 1,45-1,6 kg/liter. Som för grundfärgen gäller att oljemängden justeras efter hur sugande träet är.

Slutstrykningsfärg

- 75 viktprocent zinkvitt
- 25 viktprocent titandioxid

Rives med olja tills riktvärdet på densiteten är 1,3- 1,45 kg/liter.

Man kan i slutstrykningen byta ut oljemängden och ersätta 10% av den med rå kallpressad linolja, alternativt standolja, för att få en långsammare torkprocess. Ju långsammare färgen torkar på väggen desto bättre håller den.

Receptet är i original med blyvitt istället för titandioxid, men blyvitt är giftigt och förbjudet. Vi har konverterat receptet till vår tids förhållanden vilket har visat sig fungera bra.

I dagsläget finns det cirka 15 år gamla referensobjekt.